
İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ'NİN İDEOLOJİK DÖNÜŞÜMÜ

Rezzan AYHAN TÜRK BAY*

ÖZ

İngiliz İşçi Partisi'nin tarihsel süreç içinde geçirdiği ideolojik değişimlere ilişkin tartışmalar güncelliğini yitirmemiştir. Söz konusu tartışmalar temel olarak sosyal demokrasi üzerine odaklanmıştır. Parti'nin sosyal demokrasi ile kurduğu ilişki tarihsel koşullara ve siyasal yapıya bağlı olarak değişmiştir ve makale bu değişimi konu edinmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası refah devleti uygulamaları Parti'nin dönüm noktasını oluşturmuştur. 70'lerden itibaren refah devletinin krize girmesi ve yeni sağın yükselişe geçmesi Parti içinde çalkantılara yol açmıştır. Bu ortamda, 90'larda merkeze ve yeni sağa kayan dönüşümler sergilemiştir. Refah devletinden küreselleşme olgusuna dek Parti'nin ve sosyal demokrasinin geçirdiği dönüşümün irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Demokrasi, Refah Devleti, Yeni Sağ, Siyasal Kültür

THE IDEOLOGICAL TRANSITION OF THE BRITISH LABOUR PARTY

ABSTRACT

The debates about ideological transition of British Labour Party in historical period have been continued. The debates is focused on the social democracy basically. The relationship of the Party with social democracy is changed according as historical conditions and political structure and the article examined the transition. After World War II, the welfare state implementations composed its turning point. Since 1970's, the crisis of the welfare state and the ascendancy of new right leads to fluctuations in the Party. In this atmosphere the Party exhibited transformations which skated to the center. It's aimed to be investigated the transformation of the Party and social democracy from Welfare State to the phenomenon of globalization.

Key Words: Social Democracy, Welfare State, New Right, Labour Party, Political Culture.

---

* Arş. Gör. Pamukkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

1. İNGİLİZ SİYASAL YAPISI

Resmi adı Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olan İngiltere, dünyanın en eski ve en köklü parlamentarizmine sahip bir ülke olarak tanınmaktadır (Gürbüz, 1987:35). Bu nedenle, ülkenin kurumları, dünyanın en çok taklit edilmiş kurumları olma özelliğini kazanmışlardır. İngiliz siyasal yapısının gelişim süreci, 17 yy.'ın ayırdığı iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, diğer bir deyişle, 17 yy'dan önceki dönem kral egemenliğine; ikincisi ise parlamento egemenliğine dayanan bir tarihsel süreci yansıtmaktadır (Eroğul, 1993:30). Parlametonun etkisi, parlametonun kralın elinden bazı yetkileri alması ile başlamıştır. Ardından 1832'den başlayarak çıkarılan bir seri Parlamenter Reform Yasaları ile kraldan parlamentoya geçen yetkilere halkın da katılımı sağlanmıştır (Gürbüz, 1987:40). Bu tür uğrak noktaları etrafında şekillenen tarihsel süreç, İngiliz siyasal yapısının ve parti sisteminin genel karakteristiklerini oluşturmuştur. Örneğin, İngiliz toplumunun siyasal değerleri olarak görülen homojenlik, uzlaşma ve itaat gibi özellikler aracılığıyla, temel siyasal konularda önemli ölçüde uzlaşma sergilenmiş ve siyasal liderlere bağlılık gösterilmiştir (Punnett, 1985: 3). Dolayısıyla, ülkedeki büyük siyasal partiler, ideoloji partileri değil program partileri olmuştur (Gürbüz, 1987: 41).

İstikrar, homojenlik ve itaata dayalı siyasal kültür yapısı İngiliz toplumuna "geleneklere bağlılık" olarak yansımıştır. Geleneklerin siyasal açıdan etkisi, radikal olan düşünceleri yumuşatmasıdır. "Şey, eski dost, o basitçe öyle olmuyor" sözü Parlamento'ya yeni gelenlere öğretilen standart bir ders haline gelmiştir. Bu söz, ideolojik temelde radikal görüşlere sahip olmaya devam edilebileceği, uygulamada ise geleneksel sınırlar içinde kalınması gerektiği (Roskin, 2009:63) mesajını içermektedir. Siyasal kültürün bu yönde gelişmesi siyaset teorisi açısından da aynı doğrultuda devam etmiş ve geleneklere bağlılık, düzenin korunması önde gelen amaçlar arasında yer almıştır. İngiltere'de Thomas Hobbes ve John Locke ile başlayan var olan düzeni koruma amaçlı çaba, İngiliz muhafazakarlığının temellerini attığı kabul edilen Edmund Burke ile doruk noktasına ulaşmıştır. White'ın belirttiği gibi, *Reflections on the Revolution in France* adlı kitabını yazdığında Burke'un görünür amacı, ülkesini dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korumaktır. Ama Burke'ün gerçek siyasal amacı, Fransa'daki devrimin her yönden İngiliz siyasal yaşamının temel değerleri üzerinde önemli bir tecavüz yarattığını göstermektir. Bu gösteri, geleneksel deneyimlerin başarısının yayılması olarak yorumlanan İngiliz siyasal dünyası aracılığı ile tekrar edilmiştir. Devrim, her şeyden önce İngiliz özgürlüğünün mirası olan anayasayı tehlikeye sokmasıyla ve İngiliz iç savaşının dehşetini yeniden canlandırması ile itham edilmiştir (White, 1994: 60). Dolayısıyla geleneklerin güvenilirliği ile kendini meşrulaştıran muhafazakar söylem İngiliz siyasetinin belirleyici unsuru olmuştur.

1.1. İngiltere Parti Sistemi

İngiltere parti sistemi muhafazakar siyasal yapıyla ve siyasal kültürle örtüşmüştür. İngiliz siyasal sisteminin tarihsel sürecindeki temel demokratik dönüşümlerinden birisi, oy hakkının genişlemesidir. Çünkü oy hakkının genişlemesi, siyasal partilerin doğuşuna ve siyasal yaşamda etkili olmasına neden olmuştur. Siyasal yaşamı belirleyen parlamento-kral çatışmasına paralel

olarak iki büyük siyasal akım ortaya çıkmış ve bu akımlar iki karşıt parti oluşturmuşlardır. Bu iki partiden düzenin olabildiğince değiştirilmeden sürdürülmesini savunan gruba Tory adı verilmiş, değişmeyi, ilerlemeyi bunun için de kralın yetkilerinin kısıtlanması gerektiğini savunanlara ise Whig adı verilmiştir. Başlangıçta parlamento grupları ve parti üyeleri neredeyse özdeştir. Ancak aşamalı olarak, seçmen tabanının genişlemesi ile birlikte partiler parlamento dışında örgütlenmeye başlamışlardır (Eroğul, 1993:41, Eroğul, 1996: 51-52).

İngiliz parti sisteminin en temel özelliği olan iki parti hakimiyeti, ülkede sadece iki parti olduğu anlamına gelmemektedir. İki partiden çok partili bulunmasına hukuki anlamda bir engel yoktur. Ancak ülkedeki siyasal yaşam koşulları iki büyük partiyi etkin kılmakta, diğerlerinin etkileri ise kısıtlı olmaktadır.¹ Eğer büyük bir parti doğacaksa iki partiden birinin yerine geçmekte, diğer parti ise küçülmektedir (Tunaya, 1975: 485). Örneğin 1979 seçimlerinde, önceki dönemlere göre daha fazla azınlık partisi olmasına rağmen iki temel parti olan İşçi ve Muhafazakar Partileri oyların % 81'ini toplamışlardır. Aynı doğrultuda yakın döneme bakıldığında, özellikle bölgelere dağılmış olan Liberal Demokratlar gibi üçüncü partilere karşı sistem acımasız olmuştur. Bu durumda seçmenler iktidara gelebileceğini düşündükleri bir parti için oylarının boşa gitmesini istememişlerdir (Roskin, 2009:74). İki-parti sistemini açıklamaya çalışan görüşler, bu sistemin Anglo-Sakson geleneğindeki düzen ve verimlilik isteğinin bir sonucu olduğunu vurgulamışlardır. Böylece siyasal sorunlar, iki alternatif arasında tercih yaparak çözümlenmiş olacaktır. Söz konusu tercih, o anda iktidarda olan hükümetin desteklenmesi ya da karşı çıkılması anlamına gelmektedir. Bu durumda bir partinin iktidar, diğerinin muhalefet partisi olması iki-parti sistemini güçlendirmiştir (Punnett, 1985: 103). Muhafazakar düşüncelerin tek bir potada toplanması ise düzen için tehlikeli olabilecek düşüncelerin sistem içine dahil olmasına neden olmuş ve İngiliz muhafazakar siyasal yapısını beslemiştir.

İngiliz siyasal yapısında etkili olan başka bir unsur, Sanayi Devrimi'nin ilk kez yaşandığı bir ülke olarak sanayi kapitalizminin ve sanayileşmenin sonucunda nüfusun kentlerde toplanması, diğer bir deyişle, kentleşme hareketinin hızlı bir seyir izlemesidir. Bu hareket Liberal- Muhafazakar ikilisini önce Liberal- İşçi- Muhafazakar üçlüsü biçimine, ardından İşçi- Muhafazakar ikilisi görünümüne sokmuştur (Çam, 1987:14). Daha açık bir ifadeyle, bugün Whig'ler Liberal Parti'yi, Tory'ler ise Muhafazakar Partiyi temsil etmektedir. İşçi Partisi ise, 1922 yılından beri, Liberal'leri geride bırakarak ikinci büyük parti durumuna gelmiştir. Dolayısıyla, yakın dönemde Whig-Tory çifti, İşçi-Muhafazakar olarak temsil edilmiştir (Eroğul,1993:41). İki-parti sistemi 1945'den beri aralıksız hakim olmuştur. İki temel parti, iktidarda sürekli yer değiştirmiştir: İşçi Partisi, 1945-51; Muhafazakar Parti, 1951-64; İşçi Partisi, 1964-70; Muhafazakar Parti, 1970-74, İşçi Partisi, 1974-79. 1970'lerin başlarına kadar pek çok kişi İngiliz iki parti-sistemini doğal olarak görmüştür. Ancak 1977'de İşçiler parlamentodaki çoğunluklarını kaybedince, seçim

¹ Ancak İngiliz politikasının görünümü 2010 seçimleri ve Muhafazakar Parti ve Liberal Demokratik Parti merkez sağ ittifakı ile değişmiştir. İngiltere artık çok partili bir sisteme sahip olmuştur. Çünkü Muhafazakar Parti ve İşçi Partisi'nin toplam oyu tarihindeki en düşük düzeyine inmiştir. Bu durum her iki parti için de mutlak meclis çoğunluğunu kazanmayı çok daha güçleştirecektir (Diamond, 2011: 71).

yenilgisini önleyebilmek için Liberal Parti ile bir anlaşma düzenlemişlerdir. 1977'deki bu koalisyon iki parti sisteminde bir kırılmayı işaret etmiştir. Muhafazakar Parti'nin 1979 genel seçimlerinde çoğunluğu kazanması bu kırılmanın genişlemesini engellemiştir (Coxall, 1981: 14). Bundan sonra 1997'ye kadar Muhafazakar Parti liderliğini sürdürmüştür. 1997'de ise İşçi Partisi'nin 2010 yılına kadar aralıksız süren iktidarı başlamıştır. İngiliz İşçi Partisi'ni bu tarihsel seyri içinde biraz daha ayrıntılı değerlendirebiliriz.

1.2. İngiliz İşçi Partisi'nin Oluşum ve Gelişimi

İki-parti sisteminin temel partilerinden olan İngiliz İşçi Partisi'nin çekirdeğini, 1900'de sendikaların, Sosyal Demokrat Federasyon'un, The Fabian Society'nin ve çeşitli sosyalist derneklerin birleşmesi ile kurulan İşçi Temsilcileri Komitesi oluşturmuştur. Amaçları, işçilerin parlamentodaki temsilini sağlamaktır. 1906'da bu cephe İşçi Partisi adını almıştır. 1922'den itibaren de, belirtildiği gibi liberalleri geride bırakarak ikinci büyük parti durumuna gelmiş ve liberallerin yerini almıştır (Eroğul, 1996: 53). İşçi Partisi, çeşitli sendika ve derneklerin biraraya gelmesi ile oluştuğu için Parlamento dışında da geniş bir örgütlenmeye ve tabana sahiptir. İşçi Partisi'nin bu anlamda örgütsel özellikleri, değişim ve gelişime açık olması, bütünleşmiş bir birlik yerine her biri kendi yönetim mekanizmasına sahip işçi sendikaları ve entelektüel sosyalist toplulukları içeren bir federasyon görünümünde olması ve dolayısıyla parlamento dışı örgütlenmenin yaygınlığı olarak sıralanabilir (Kavanagh ve Johns, 1991: 250-51).

İşçi Partisi'nin yekpare bir görünüm sergilememesinin doğrudan sonucu, kendi içinde sağ ve sol kısımlara bölünmesi olmuştur. Sendikacılık ve entelektüel radikalizm geleneğinden gelen İşçi Partisi solu, sanayinin millileştirilmesini, kamu okullarının lağvedilmesini, zenginlere daha yüksek vergiler getirilmesini, Avrupa Birliği'nden ayrılmayı ve -İngiliz veya ABD kökenli olsun- nükleer silahlardan vazgeçilmesini savunmaktadır. Bu görüşteki bazı Marksistler ve Troçkistler, çeşitli İşçi Partisi makamlarını elde etmişlerdir. Diğer yandan, İşçi Partisi sağı daha merkezidir. Dış politikada da NATO, Avrupa ve Amerikan yanlısıdır. İşçi Partisi'nin sağcıları, sol cenahın fikirlerinin aşırı olduğunu ve bu fikirlerin partinin oy kaybına yol açtığını öne sürmektedirler (Roskin, 2009:75-76). İşçi Partisi 1993'e kadar birçoğuna ilkeleri kaybetmektense seçimleri kaybetmeyi tercih edecek sosyalistlerin önderlik ettiği sendikalar tarafından kurulmuş ve ağırlıklı olarak onlara dayanmıştır. 1993'de Smith, İşçi Partisi'nin kurallarında, aday seçim sürecini tekrar yerel parti örgütlerine devredecek şekilde değişiklik yapmıştır; artık sendikalar, kongre oylarının yarısından daha azını kontrol etmişlerdir. Tony Blair ise sendikalarla karşı karşıya gelmiştir. Parti'nin 1918'den beri anayasasının bir parçası olan üretim araçlarının ortak mülkiyetini, diğer bir deyişle sosyalizmi gerektiren ünlü Dördüncü Madde'sini iptal ettirmiştir. Dördüncü Madde'nin iptali, dönüşümün simgesel anlamı haline gelmiş ve çok tartışılmıştır. Blair'le birlikte İşçi Partisi'nin sağı kazanmış, sol başarısız olmuştur. 1997 seçim kampanyasında, Blair partisini 'Yeni İşçi Partisi' diye adlandırarak eskiden farklı olduğunu bilhassa vurgulamıştır. İş dünyasına, büyümeye ve siyasi reformlara dost olduğunu açıkça ifade etmiştir (Roskin, 2009: 75-76). Blair'den sonra gelen Gordon Brown da bu çizgiyi sürdürmüştür.

Yeni İşçi Partisi neoliberalizm karşısındaki uysallığı gerekçesi ile yoğun eleştiriye maruz kalmıştır.

Bu tartışmaların odağında, İşçi Partisi'nin düşünsel çerçevesini çizen sosyalizm ve sosyal demokrasi ilişkisi/tartışması yer almaktadır.² Hatta Parti, sosyalist ilkelerden ziyade sosyal demokrasiden ödün verdiği gerekçesi ile eleştirilmiştir. Yeni İşçi Partisi'nin savunucuları bu eleştirilere, Parti'nin İngiltere'de merkez sağ dahi sosyal demokrat bir gündeme zorladığını ileri sürerek karşı çıkmışlardır. Onlara göre, David Cameron'un Muhafazakar Parti içinde Thatcher'in mirasını reddetmesi İşçi Partisi sayesinde olmuştur. İngiltere'de hiçbir parti, katı sağ kanat politikalar ile seçim kazanamaz duruma gelmiştir. Bu ise, İngiltere politikasında merkezi yeniden belirleyen Yeni İşçi Partisi'nin nihai zaferini oluşturmaktadır (Diamond, 2011: 71). Özetle, İşçi Partisi'ne yönelik eleştirilerin yanıtı yine sosyal demokrasi içinden verilmiştir. Bu nedenle Partisi'nin konumunu belirlemek için sosyal demokrasinin ne olduğunu/olmadığını irdelemek önemlidir.

2. SOSYAL DEMOKRASİ: KÖKENİ VE GELİŞİMİ

Sosyal demokrasinin ne olduğu, Marksizm ve sosyalizm ile ilişkisi dikkate değer bir çeşitlilik ve bu çeşitlilikle paralel bir tartışma silsilesi yaratmıştır. Tartışmaya, sosyal demokrasinin başlangıcında ve tarihsel süreç içinde Marksizm ile ilişkisi sorgulanarak başlanabilir. Bu konuda sosyal demokrasinin aslında Marksizmden doğup onun reformcu ya da revizyonist kanadını mı oluşturduğu ya da sosyalizme ulaşmak açısından Marksizme alternatif bir ideoloji olarak mı süregeldiği olarak ifade edilebilecek iki temel görüş bulunmaktadır. İlk görüş, yani Marksizmden doğan reformcu bir ideoloji olduğu görüşü, bazı ideolojik kırılma noktaları olsa da 1914'den önce, "sosyal demokrasinin, basit bir ifadeyle Marksizmin organize olmuş hali" (Behrens, 1989: 75) anlamına geldiği üzerinden temellenir. 1917'de Leninistlerin Rusya'da güç kazanmasıyla sosyal demokrasi terimi; demokratik kuruluşları savunmayı ve Komünist Totaliteryanizme karşı çıkmayı taahhüt eden sosyalistlerin kimliği olarak kullanılmıştır. Sosyal demokratların bir kısmı kendi konumlarını, demokratik olmayan sosyalizmi reddettikleri ama toplumların sosyalist yeniden yapılanmasını savundukları için demokratik sosyalist olarak tanımlamışlardır (Behrens, 1989: 75). Marx, işçi sınıfının kapitalist sınıf tarafından sömürülmesini önlemek için, bir baskı aracı olarak devletin ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Ancak Marx'a göre, devletin kalkmasından önce işçi sınıfının devleti ele geçirmesi ve devlet eliyle sınıflar ortada kalktıktan sonra devletin de ortadan kaldırılması gereklidir (Yılmaz, 2001: 57). Bu yaklaşımla düşünüldüğünde reformcu görüş iktidarın devrim ile değil demokratik yollarla sistemin içinde kalarak ele geçirilebileceği konusunda uzlaşma içindedir. Sosyal demokrasiyi bu şekilde yorumlayanların Ortodoks Marksistler tarafından en çok eleştiri aldığı nokta da budur.

Revizyonist görüşü savunanların kaynağı Eduard Bernstein'e uzanmaktadır. Bernstein'e göre, kapitalizmin derinleşen ekonomik krizlerle çökeceği tezleri bırakılmalı ve işçi sınıfı yeni bir düzen olan sosyalizm için örgütlenmeye ve

² Sosyalizm kelimesi Avrupa'da genelde sosyal demokrasi için kullanılırken, Türkiye'de Marksizm ve komünizm kelimelerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır (Kamalak, 2013:12).

eğitilmeye çalışmalı ve her türlü reform için mücadele edilmelidir (Bernstein, 1993:4). Marksizm içinde bu aykırı fikir her ideolojik gelenekte olduğu gibi nefret ile karşılanmış ve Lenin tarafından Bernstein bir döneke ve proletarya içinde sınıf bilincini ve devrimci mücadeleyi törpüleyen bir burjuva ajanı olarak suçlanmıştır (Fejtö, 1989: 44).

Sosyal demokrasinin kökenine ilişkin revizyonist ya da reformcu yaklaşımın dışındaki ikinci yaklaşım ise sosyal demokrasinin Marksizmden kaynaklandığı ve zaman içinde dönüştüğünü kabul etmez. Bu görüşe göre:

"... Sosyal demokrasi de Marksizm gibi kapitalist üretim biçiminin üretici sınıfı olan işçi sınıfı/Proletarya'nın ideolojisidir. Marksizm, işçi sınıfının devrimci kanadının ideolojisi iken, sosyal demokrasi reformcu kanadının ideolojisidir. Bazen ütopyik sosyalistler ve Fabian Society gibi orta sınıflardan gelen katkı ve katılımlarla da olsa, işçi sınıfının reformcu kanadı sol ideolojilerin ilk ortaya çıkışından itibaren var olmuştur. Hatta SPD ve İngiliz İşçi Partisi'nde olduğu gibi ilk örgütlenmeler de onlar tarafından başlatılmıştır. Buradan hareketle, işçi sınıfının reformcu kanadının ideoloji olan sosyal demokrasinin, Marksizm'den bozma 'revizyonist bir ideoloji' olmadığı, Marksizm ile ekonomik Liberalizm dışında farklı bir alternatif olarak hep var olduğu ileri sürülebilir" (Kamalak, 2004).

Kamalak'a göre, Türkiye'de çok yaygın olarak kabul edilen sosyal demokrasinin Marksizmden kopma anlamında revizyonist bir ideoloji olduğu yaklaşımının sorgulanması gerekmektedir. Bu yaklaşım sosyal demokrasinin tarihsel kökenini Aydınlanma hareketine bağlamamaktadır. Aksine, sosyal demokrasiyi sanki Bernstein'in Marksizmi sorgulaması ile başlayan bir ideoloji olarak sunmaktadır. Bu anlamda, sosyal demokrasinin revizyonist olduğu yargısının sosyal demokrasinin kökenine ilişkin yanlış bilgiler sunduğunu belirtmiştir (Kamalak, :17). Ona göre, sosyal demokrasinin revizyonist bir ideoloji olduğu yargısının kaynağı Alman Sosyal Demokrat Partisi'dir (SPD). Diğer bir deyişle yanlış olan bu yargının temel nedeni SPD içinde Bernstein'in başlattığı Marx'ın bazı öngörülerinin sorgulanması tartışmasıdır ve bu yüzden de revizyonist yakıştırmaları almıştır (Kamalak, 2013:18).

Revizyonist görüşe karşı çıkanlar, sosyal demokrasiyi kapitalizm ve pazar ekonomisinin yer değiştirmesi olarak görmemişlerdir. Kapitalizmin demokratikleştirilmesinin ve insanileştirilmesinin değişik yollarını araştıran bir ideoloji olarak değerlendirmişlerdir. Serbest pazar muhafazakarlığını eleştirirken, refah devletini korumuşlar, tutarlı olarak kamu hizmetlerine yatırım yapılmasını (Beech, 2009:531) savunmuşlardır. Bu minvaldeki görüşlere göre, iki ideolojinin kurmak istedikleri düzen de aynı değildir. Sosyal demokrasinin sosyalizm ile kastettiği kapitalist sistemin tamamen ortadan kaldırılması değil, fakat işçi sınıfı lehine düzenlemelerin yapılmasıdır. Marksist ifade biçimi ile, sosyal demokratların kurmak istedikleri yeni düzende kapitalist üretim biçimi varlığını devam ettirecek, yani kapitalist üretim araçları ortadan kaldırılmayacaktır. Aynı şekilde sosyal demokrasinin sosyalizme dönüşüm aracı da Marksizm'den farklıdır. Dönüşüm, işçi sınıfı diktatörlüğü aracılığı ile değil, sosyal demokratların parlamentolardaki çoğunlukları aracılığı ile gerçekleştirilmek istenmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, sosyal demokrasinin yeni düzen kurma aracı olarak devrimci dönüşümü terkedip reformcu dönüşüme geçmediği, fakat baştan beri reformcu dönüşümü savunduğu ve zaten Marksizme alternatif bir ideoloji olduğunu ileri sürmek

mümkündür (Kamalak, 2004:2). Tarihsel süreç içinde İşçi Partisi'nin sosyal demokrasi ve sosyalizm ile bağlantısı genellikle bu bağlama oturmuştur. İşçi Partisi ve Fabian Sosyalistleri, İngiltere'de sosyalizmin mevcut parlamenter kurumlarda küçük değişiklikler ve barışçı demokratik reformlarla gerçekleşeceği konusunda hemfikir olmuşlardır. Marksist teorinin sınıf çatışması teorisine ve devleti egemen sınıfın iktidarı olarak gören fikirlerine genellikle karşı olmuşlardır. Devleti akıllı insanlar tarafından akla uygun, akılsız insanlar tarafından akılsız olarak kullanılabilen bir araç olarak görmüşlerdir. Çünkü devletin gelişmesi onlara göre demokrasinin gelişmesine bağlıdır ve bu nedenle devrim ihtiyacı hissedilmemiştir. (Callaghan, 1989:24).

Bahsedilen iki ana grup sosyal demokrasi yaklaşımları ile bazı noktalarda ortaklık gösteren bir görüş de, sosyal demokrasi ile sol liberal demokrasi arasında önemli bir fark olmadığıdır. Bu görüş günümüzde giderek yaygınlaşmaktadır. Rawls, adalet anlayışının sol liberal ya da sosyal demokrat olarak tanımlanabileceğini belirttiği için Batı Avrupa'daki pek çok parti Rawls'a bilinçli bir şekilde ithafta bulunmuştur (Kymlicka, 2006:279). Batı'daki sosyal demokrat partilerin ve İngiliz İşçi Partisi'nin 1980 sonrası neo-liberal hegemonya karşısında geçirdiği değişimleri bu kuramsal yakınlamada bulmak mümkündür. Bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilebilecek Okyavuz ve Kamalak'ın ileri sürdüğü bir argüman da, sosyal demokrasinin oluşum yıllarında genel oy hakkı gibi siyasal talepler önde olsa da, sonraki süreçte işçi sınıfının reformcu kanadı ile orta sınıflar, sosyal demokrat partilerde Keynesyen iktisat, iki dünya savaşı sürecindeki devlet-ekonomi ilişkilerindeki gelişmeler ve refah devleti üzerinde birleşmişlerdir. Bu bağlamda sosyal demokrasi, kapitalizm içinde sosyal adaleti sağlamaya çalışan ve hedef kitlesi de sınıf olarak işçi değil fakat birey olarak işçiler ve orta sınıflar olan bir ideoloji olagelmıştır (Okyavuz ve Kamalak, 2004).

İngiliz İşçi Partisi'nin ideolojik olarak geçirdiği değişim ve dönüşümler, sosyal demokrasiye ilişkin bu yaklaşımların merkezinde durmaktadır. Bu nedenle İngiliz İşçi Partisi'ni sosyal demokrasi ile ilişkisi bağlamında ele almak Parti'nin ideolojik dönüşümünü yorumlamak açısından gereklidir.

2.1. İngiltere'de Sosyal Demokrasinin Oluşumu ve İşçi Partisi

İngiltere'de sosyal demokrasinin doğuşunda 1884 yılında kurulan Fabian adlı dernek başrolü oynamıştır. Aralarında Sidney Webb ve Bernard Shaw gibi isimlerin bulunduğu dernek amacını devrim yoluyla rejimi devirmek değil, sosyalizmi toplumun kurumlarına sızdırmak olarak belirlemiştir. Buna göre, kapitalizmden sosyalizme geçiş devrimle değil evrimle olacaktır. İngiltere'de feodalizmden kapitalizme geçiş, Kıta Avrupa'sına göre daha evrimsel olduğu için bu yaklaşımın benimsenmesi şaşırtıcı değildir (Kışlalı,121:2003).

Bu çerçevede ilk olarak, İngiliz sosyalizminde sosyalist refahın, demokratik kurumların kullanılması ile gerçekleşebileceğine ilişkin bir uzlaşmanın varlığından söz edilebilir. Böyle bir yaklaşım ise, demokratik sosyalizmi bireysel özgürlük ve sosyal adalet değerlerinin uzlaştırılması sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Çünkü, bir toplumun probleminin yalnızca ekonomik eşitlik olmadığını, özgürlük ve eşitliğin birlikte var olmasını sağlamanın ise daha güç olduğunu savunmuşlardır (Behrens, 1989: 75). Liberalizm ile sosyalizm arasında var olan temel anlaşmazlık tam da bu noktada "özgürlük ile eşitlik

düşüncesi arasındaki gerilimden”(Şaylan, 53: 2003) kaynaklanmaktadır. İngiliz sosyal demokrasi düşüncesi ve dolayısıyla İşçi Partisi bu gerilimi aşma ve bu gerilimden beslenme yoluna gitmiştir. Şöyle ki, Parti'nin geniş bir ideolojik yelpazeye sahip olması parti-içi ayrılıkların bu yelpazede uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla, işçiler muhafazakarlardan daha bürokratik fakat daha demokratik; daha kardeşlikçi fakat gerekirse kardeş düşmanı; daha daha ve açık fakat daha dolambaçlı olabilmektedir (Kavanagh ve Jones 1991: 250-51). Diğer bir deyişle, İşçi Partisi ilkesel düzeyde sosyalizme bağlılık üzerine kurulsa bile, başlangıçtan beri ideolojinin önemi Fabian ve Hıristiyan Sosyalistlerin daha pragmatik bakış açısıyla azaltılmıştır. Ayrıca işçi sendikalarının bazı sosyalist prensiplere yönelik şüpheciliği sosyalist ilkeleri törpülemiştir (Forman ve Baldwin, 1996: 74). Ayrıca İngiliz toplumunun radikal düşünceleri ılımlılaştıran genel karakteristikleri bu bağlamda yeniden karşımıza çıkmıştır. İngiliz siyasal kültürü ile beslenen İşçi Partisi'nin pragmatizmi, Yeni İşçiler olarak adlandırılmaya başlamalarında Blair ve ekibine kolaylık sağlamıştır. Çünkü böylelikle, temel ilkelerden vazgeçme, dönüşüm ve değişimin bir sapma olarak görülmesi engellenmiştir. Günün koşullarına göre manevra yapabilmek meşrulaşmıştır. İngiliz İşçi Partisi özelinde bu kaygan zemin üzerinde hareket edebilme -özellikle 80 sonrası düşünüldüğünde - Parti'nin sol ile ilgisinin kalmadığı ve hatta zamanında dünyanın en büyük sömürge devleti olan İngiltere'de İşçi Partisi'nin zaten devrimci bir ideolojisinin hiç olmadığı eleştirisine maruz kalmıştır.

Parti'ye yönelik sözkonusu eleştirileri değerlendirebilmek için İngiliz İşçi Partisi'ni kuruluş sürecine baktığımızda İşçi Temsilcileri Komitesindeki sosyalistleri harekete geçiren temel güdünün, kapitalizmin doğasında olduklarına inandıkları derin bir sosyal adaletsizlik duygusu olduğunu görürüz. Bu sebeple, sosyal adaletsizliği kökünden yok etmek niyetinde olduklarını açıklamışlardır. İşçilerin ilk başbakanı, Ramsay Macdonald, büyük ölçüde sosyalist teoriye bağlı olarak kapitalizmin ulusal çıkarların aleyhine işlediğini belirtmiştir. Fabian Sosyalistleri için ise bu görüşler daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Fabian Sosyalistleri, Sidney ve Beatrice Webb'in liderliğinde sosyalizmi demokrasinin ekonomik yönü olarak tanımlamışlardır. I. Dünya Savaşı'na kadar Webb'ler İşçi Partisi'ni amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak görmüşlerdir (Callaghan, 1989:24). Diğer bir deyişle baştan itibaren devrim yoluyla değil, demokratik yollarla sosyalizme geçiş amaçlanmıştır.

İngiliz İşçi Partisi'nin ve Avrupa'da o dönemdeki diğer sosyal demokrat partilerin ortak sıkıntısı, hem herhangi bir parti gibi sosyalist partilerin de ulusun kolektif yararlarını koruyacağı izlenimini vermek, hem de ülkede ve özellikle işçi sınıfında, işlerin başka partilerden farklı yürüyeceği kanısını uyandırmaktı. İngiltere'de, 1928-1939 yılları arasında sosyalist radikalizmin sendikalar ve parti örgütleri içinde güçlendiği bir dönemde ise bu sorun daha belirgin bir hale gelmiştir. Sonuçta, 1939'dan sonraki ulusal uyanış ve nazizmin yayılmasına karşı gösterilen ortak irade, İşçi Partisi'nin bu ikilemi aşmasına yardımcı olmuştur. Bu ortam içinde ulusal çıkar sınıf çıkarına yeğ tutulmuştur. Sendikacılar ve parti yöneticileri önemli sorumluluklar yüklenmiş, hem partinin hem de sendikaların itibarı güçlenmiştir. Sendika üye sayısı 1938'de 6 milyon iken, 1945'de 7,8 milyona ulaşmıştır. İşçi sınıfı ve yöneticileri arasında aristokratik önyargı kırılmıştı. Bu ortam içinde İngiltere'nin sosyalist ya da Marksist değil ancak daha sosyal daha demokratik olacağı benimsenmiştir.

Marx'ın fikirlerini gölgelemeye başlayan Keynes ve Beveridge'nin etkisiyle İşçi Partisi, halka tam istikrarı, savaş içindeki yurtseverliklerinden ötürü emekçi sınıfı ödüllendirmeyi ve sosyal kanunları çıkarmayı taahhüt etmiştir (Fejtö 1989: 61-62). Katı bir ideolojik özgünlüğe sahip olmayan sosyal demokrasi galip gelmiştir. Avrupa'da özellikle de İngiltere'de sosyalizm ile sosyal demokrasi arasında zaten muğlak olan farklılık giderek kaybolmuştur. Ünlü sosyal demokrat düşünür Bernstein'ın sosyal demokraside ilerleme ve değişimin önemine vurgu yapan "Hedef hiçbir şey, hareket her şeydir" sözü de bu anlayışa karşılık gelmektedir (Özdemir, 2006).

İngiltere'nin son dönem sosyal demokrat teorisyenlerinden David Marquand da sosyal demokratların daima revizyonist olduklarından söz etmiştir. Gerekçesini ise sürekli yenilenen kapitalizmin en son değişikliklerini hesaba katabilmek için doktrinlerini daima dönüştürmek zorunda kalmaları olarak sunmuştur (Marquand, 1999:10). İngiliz İşçi Partisi, sosyal demokrasiyi Marksizmden bozma değil de ondan farklı bir şekilde yorumlayan geleneği izlemiştir. Bu anlamıyla sosyal demokrasi Parti'ye sosyalizm ve kapitalizm arasında yaşadığı ikilemleri aşmasına fırsat veren bir kurtarıcı rolünü üstlenmiştir. Üstte belirttiğimiz tarihsel koşulların sağladığı avantajlarla İşçi Partisi 1945 seçimlerinde iktidara gelmiştir.

2.2. İşçi Partisi ve 1945 Seçimleri

1945 seçimleri, İngiltere'de sosyal demokrat hareket ve İşçi Partisi açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Seçim sonuçları orta sınıfların önemli bir bölümünün İşçi Partisi'ne duydukları kuşkudan kurtulduklarını kanıtlamıştır. İşçi Partisi, 393 milletvekili ile seçimlerden büyük bir kazançla çıkmıştır (Fejtö, 1989: 61-62). İşçi sınıfının reformcu kanadı ile orta sınıf İşçi Partisi altında birleşmiştir. Sosyal demokrasinin "liberalizm ile sosyalizmin sentezi bir ideoloji" (Kışlalı, 2003:110) olarak görülmesi tam da bu duruma uygun düşmektedir. Bu dönemde sosyal demokrat partiler adil ve eşitlikçi toplum düzeni söyleminde büyük bir siyasi etkinlik sağlamıştır. Bu siyasi etkinliğin uygulama alanındaki kaynağı devlet kapitalizmi olarak da tanımlanabilir (Şaylan, 2003:99).

Böylece, İngiltere'deki iki parti sisteminin 2010 tarihine kadar aralıksız süreceği bir dönem başlamıştır. Sked ve Cook'un ifadesiyle "...Adolf Hitler'in yenilgisi ile İngiltere'de koalisyon hükümetine daha fazla ihtiyaç kalmış gözüküyordu, 23 Mayıs 1945'deki sonuçlarla savaş zamanı hükümeti bir sona geldi" (Sked ve Cook, 1993: 12). Gerçekten 1945, İngiliz siyasal hayatında önemli bir tarih olmuştur. Bu tarihte İşçi Partisi ilk kez çoğunluk olarak seçimi kazanmış ve ilk kez kendi programını uygulama fırsatını bulmuştur. Savaş sonrası tüm dünyada görece bir siyasal uzlaşma döneminin başlangıcıdır. (Jones ve Kavanagh, 1995:1).

II. Dünya Savaşı, İngiltere'nin dünyadaki statüsünü ve iç siyaset dengesini tamamen değiştirmiştir. Bununla birlikte, İngiliz resmi kurumlarında büyük çaplı değişiklikler olmamış ve İşçi Partisi tarafından yapılan bu değişiklikler, savaş sonrası siyasal uzlaşma temeline dayanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi Keynes ve Beveridge'in fikir ve planlarının etkisi son derece yüksek olmuştur (Gamble, 1984: 105). Keynes'in devlet müdahalesi ve kontrolünün farklı yollarını tartışarak kapitalist ekonominin yönetilebileceğini ve ekonomide tam

istihdamın sağlanabileceğini savunan görüşleri desteklenmiştir. Parti programında merkezi planlamaya yer verilmiş ve ekonomik faaliyetlerin bir çoğu özel kesimden alınarak ulusallaştırılmıştır. Kamu sektörünün hakim olduğu karma bir ekonomik sistem benimsenmiştir (Jones ve Kavanagh,1995:41). Bu ilkelerin uygulamaya yansması ise, vergi konularının yaygınlaşması ve tüm çalışanlardan alınacak doğrudan vergilerin gelirin temel kaynağı olması gibi sonuçlardır (Gamble, 1984: 105).

II. Dünya Savaşı'nın ardından, sosyal demokrasi İşçi Partisi'nin sözkonusu programı çerçevesinde gelişmiştir. İlk olarak, İngiltere, NATO'nun kolektif savunmasını destekleyerek parlamenter demokrasiye olan inancını ortaya koymuştur. Ardından kapsamlı bir ulusallaştırma, ulusal sağlık ve sigorta ödemeleri, yaşam standartlarının yükselmesi ve tam istihdamın gerçekleştirilmesi ile post-kapitalist bir çağın başladığını göstermiştir (Behrens, 1989: 75). İşçi Partisi, tüzüğündeki kamu mülkiyeti şartına bağlı kalarak, 1945-51 yılları arasında gaz, elektrik, maden, demiryolu işletmelerini ulusallaştırmıştır. Ulusallaştırma, devlet mülkiyeti anlamına gelmiştir. İşçi Partisi bu dönemde planlama uygulamalarını, boşa harcamayı engellemek ekonomide rasyonelliği sağlamak aracılığı ile gerçekleştirmiştir (Plant, 1988: 27). II. Dünya Savaşı askeri anlamda, yalnız Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği'nin yükselmesi anlamına gelmemiştir; İngiliz İmparatorluğu'nun zayıflığını da ortaya koymuştur. İngiliz donanması, İmparatorluğun parçalarını özellikle Hindistan'ı, iki süper gücün istekleri ve yükselen ulusal muhalefet karşısında korumaya yetmemiş, geleneksel askeri stratejisi sona ermiştir (Gamble, 1984:103). Bu koşullar, uluslararası alanda yeni bir dönem açtığı gibi, teorik alanda devletin yapısı ve rolünde önemli sorgulama ve değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.

3. REFAH DEVLETİ

Bu değişiklikleri yansıtan refah devleti, yeni ekonomik düzende tarihsel koşulların ortaya çıkardığı bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Sosyal demokrasi tarafından desteklenen fikirlerle beslenmiş ve benimsenmiştir. Özkazanç'ın belirttiği gibi refah devleti II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen ve 1970'lerin sonuna doğru çözülmeye başlayarak yerini yeni sağa bırakan birçok siyasal, sosyal, kültürel, ve ekonomik pratikler bütününe işaret etmiştir. (Özkazanç, 1997:21). Savaş sonrası dönemde refah devletinin desteklenmesi konusunda, kamuoyunda geniş ölçüde uzlaşma var olmuştur. Bu uzlaşma 1945'den 1975'e kadar devam etmiştir. Siyasal partiler arasında, refah devletinin ne yapması ve nasıl yapması gerektiği konusunda farklılıklara rağmen, devletin temel rolü hakkında yaygın bir evrensel kabul paylaşılmıştır (Wilding, 1994: 109). Devlet iktidarının meşruluğu tüm dünyada, toplumun bütün kesimleri için istihdam, sosyal sigorta, yeterli ücret gibi sosyal politikalar uygulanmasına ya da kısaca herkese asgari bir yaşam düzeyi sağlamasına bağlı hale gelmiştir (Harvey, 1999: 162). Bu güç dengesinin sağladığı refah sosyal yardıma muhtaç kesimleri de kapsadığında uzlaşmanın boyutu en üst düzeye ulaşmıştır (Harvey, 1999:155). Ancak sosyalizm ile milliyetçiliğin hegemonik gücüne rağmen, sosyal refah devletinin ortaya çıkışını farklı siyasal ideolojilerin ara kesitlerinin artması bağlamında liberal geleneğin de dönüşümünü içeren daha derin bir yapısal süreç olarak görmek gerekmektedir. Refah devleti

analizinde devlet ve kapitalizmin kendi içindeki dönüşümlerin rolünü gösterebilmek için liberalizm ile refah devleti arasındaki sürekliliğin vurgulanması önemlidir (Özkazanç, 1997:25-26). Refah devleti anlayışı yurttaşların siyasete katılımının ön koşulunun onların ekonomik durumunu düzeltmek ve sosyal, siyasal haklarını güvence altına almak olarak görmekteydi. Bu nedenle, kitleler haklar yoluyla ne kadar çok sisteme dahil edilebilirlerse o kadar fazla toplumsal yaşama katılacaklardı. Aksi durumda insanlar marjinalleşecek ve katılım göstermeyeceklerdi. (Kymlicka, 2004: 401). Gerçekten 1950'ler ve 1960'ların ilk yarısı, hem entelektüel hem de popüler kültür analizleri açısından 1990'larda gündeme gelen tarihin sonu tezlerinden daha hegemonik olan bir tarihsel uzlaşma ve altın çağ ideolojisinin egemenliğine tanık olmuştur (Özkazanç, 1997: 21). Refah devletinin ekonomik anlamda uzlaşmacılığı sermaye ve örgütlü işçi sınıfı arasında devletin müdahalesine ve aktifliğine bağlı bir uzlaşmaydı. Bu çalışmada üzerinde durulan, sözkonusu uzlaşmanın siyasal alandaki yansımasıdır. Siyasal alan, sosyal demokrasinin hegemonyası ile var olmuştur. Bu süreç içinde merkezde bulunan sağ ve sol partilerin refahın sağlanması konusunda birbirlerine yakınlaştıkları ve böylece David Bell'in 'İdelojilerin Sonu' tezini haklı çıkaran bir siyasal ortam oluştuğu açıktır (Özkazanç,1997:21). Dolayısıyla her ne kadar refah devleti politikalarının en önde gelen savunucuları sosyal demokrat partiler, işçi sendikaları vb. kuruluşlar olsa da en azından sosyalizm ve komünizme karşı etkin bir önlem olduğu gerekçesi ile sağ partiler de refah devletini desteklemişlerdir (Şaylan, 2003:102).

1970'lere gelindiğinde ise refahı sağlamak konusunda devletin mevcut müdahaleci rolü tartışılmaya başlanmıştır. Refah devleti konusundaki uzlaşma çeşitli sebeplerle sarsılmaya başlamıştır. İngiltere'de sosyalist olmayan grubun, refah devletinin rolünü şüpheyle karşılaması daha anlaşılır bir durumdur. Ancak sol siyasal görüş ve düşünceye sahip gruplar da farklı sebeplerle refah devletini eleştirmeye başlamışlardır. Eleştiriler, refah devletinin çözmediği öngördüğü eşitsizlik, yoksulluk gibi sorunları çözmediği gibi, ekonomik olarak verimsiz sonuçlara yol açtığı konularında toplanmıştır (Buttler ve Kavanagh, 1992:2-3). Artık hegemonyanın çözülüşünün yol açtığı sorunlar olgunlaşmış ve rejimin sağa kayışı belirginleşmiştir. Siyasi arenada kanun ve düzenin tesis edilmesi, toplumsal taleplerin dizginlenmesi, mali krize son verilmesi gibi sorunlar tartışılmaya başlamıştır (Özkazanç,1997:33). Ekonomik krizler, sermaye akış kalıplarını, siyasal dengeleri, toplumsal yapıyı ve kültürel formları değiştirerek devletin yeniden yapılanmasına yol açar (Şaylan, 2003:118). Kapitalizmin 70'lerde patlak veren büyük krizi sonrasında sermayenin reformlara dayalı ve esas olarak sosyal demokrasi eliyle yürütülen sınıf barışı çizgisini tasfiye kararı almasıyla, sosyal demokrasi için de altın günlerin sonu gelmiştir (Toprak, 2008).

Sosyal demokrasi içinde aşına olunan gerilimler tekrar su yüzüne çıkmıştır. Sosyal demokrat partilerin tarihi, liderlerinin ilkelerini terketmek pahasına oyların peşine düştüğü örneklerle doludur. Retorik ve gerçeklik arasına daima bir boşluk olmuştur. Ancak sosyal demokratlar bu gerilimlerin zaten sosyal demokrasiye içkin olduğunu ve sosyal demokrasinin kapitalizmin dönüşümlerine kendisini uyarlamak zorunda kaldığını savunmuşlardır. Sosyal demokrat parti liderlerinin karşılaştıkları süreç sosyal demokrasinin bir sosyal

değişim hareketi olarak hem farklılıklarını hem çekiciliklerini sürdürmenin yollarını bulmak haline gelmiştir (Gamble ve Right, 1999, 2-3).

3.1. Refah Devleti'nin Krizi ve İşçi Partisi

Bu süreçte, İşçi Partisi'nin ideolojik dönüşümü açısından önemli olan nokta, demokratik sosyalistlerin de refah devletini eleştirmeleriydi. Hangi açılardan eleştirdikleri ya da başarısız buldukları, sosyal demokrasideki dönüşümü göstermesi bakımından anlamlıdır. İngiltere'deki pek çok kişi için refah devleti demokratik sosyalizmi sembolize ederken, 1970'lerde bu grup içinde de eleştiriler yükselmiştir. Refah devletinin sosyal adaletsizliği azaltmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu bulgu, toplumsal değişmeyi sağlayacak sosyal hizmet mekanizmasının başarılı olmadığı anlamına gelmiştir. Diğer bir nokta, refah devletinin aşırı merkezîyetçi yapısının ekonomik verimliliğe son vermesiydi. Ayrıca refah devleti düzenleyici rolü nedeniyle doktor, öğretmen, sosyal hizmet uzmanları vb. gibi pek çok profesyonele ihtiyaç duymuş ve onlara bağımlı olmuştur. Karşı çıkılan nokta, profesyonellerin artan rolü ve gücüyü. Ayrıca, demokratik sosyalistler refah devleti sürecinde artan kamu harcamalarının, İngiliz ekonomisinde sıkıntılar yarattığını da kabul etmişlerdir (Wilding 1994: 115). Bu olumsuzluklar, 1979'a gelindiğinde, refah devleti uygulamalarının ve Keynezyen ekonomik politikaların başarısız bulunması nedeni ile Thatcher'ın seçimi kazanmasına yol açmıştır. Thatcher önceki uygulamalara ters bir şekilde, İşçi Partisi politikalarının güçlendirdiği kurum ve politikaları etkisiz hale getirmeye çalışmıştır. Kamu sektörünün küçültülmesi, mülkiyetin yaygınlaştırılması öncelikli hedefleri arasındaydı. Dolayısıyla sermayenin genişlemesi, özel mülkiyetin yaygınlaştırılması ve deregülasyon düzenlemeleri ile refah devleti kurumları güçsüzleştirilmiştir (Buttler ve Kavanagh, 1992:2-3). Neoliberal dönüşümün ilk sinyalleri verilmeye başlanmıştır. Bu süreç İşçi Partisi açısından da çalkantılı olacaktır.

3.2. Neoliberal Değişim ve İşçi Partisi'nin Dönüşümü

Refah devletine ilişkin uzlaşmanın sona ermesi ve çeşitli şekillerde devletin rolünün tartışılmaya başlanmasıyla birlikte, devletin küçülmesi, özelleştirme, pazarın koşulsuz egemenliği gibi değerler ön plana çıkmıştır. Bu ortam devlet ile ilgili temel kabullerin ve meşruluk ölçütlerinin yeniden tartışmaya açılması şeklinde olmuştur (Şaylan, 2003:132). Klasik liberalizm ile muhafazakarlığı eklemlenen yeni sağ politikalar tüm dünyada etkisini hissettirmiştir. Yeni sağ politikaların temel argümanları devletin küçültülerek güvenlik, adalet, dış politika gibi temel işlevlerinde etkin hale getirilmesi, sivil toplum alanının genişletilmesi, serbest piyasa koşullarının hakim olması, eşitsizliğin kabulü, sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması olarak belirtilebilir (Günaydın, 2001: 3). Yeni sağ söylemi, pazar ile zenginleşme arasında doğrudan bağlantı kurmakta, özgürlük anlayışını bu bağlantıda konumlandırmıştır. Yeni sağa göre kaynakların pazar içinde en rasyonel biçimde kullanılması ile yoksulluk ve yoksunluk giderek azalacak, bu da toplumu ve insanları daha özgür kılacaktır (Şaylan, 2003: 136). 1980'lerde neoliberalizmin yükselişinin ardından sosyal demokrasinin neyi temsil ettiği, ayırt edici amaçlar ve politikalar sunup sunmadığı yaygın bir sorgulamaya tabi tutulmuştur (Gamble ve Right, 1999:1).

İşçi Partisi yandaşları arasında da refah devletine ilişkin büyük uzlaşmanın sona ermesi, Parti içinde önemli dönüşümlere neden olmuştur. Dolayısıyla, Tony Blair'in parti başkanı olmasına kadar geçirilen dönem içinde de büyük değişimler yaşanmıştır.

İşçi Partisi daha önce belirtildiği gibi, II. Dünya Savaşı sonrasında ve 1970'lerde hem sosyalist hem de sosyal demokrat gelenekten unsurlar içerir. Hükümetteki İşçi Partililer arasında ilkesel olarak sosyalist ideallere bağlı kalanların varlığına rağmen, uygulamada sosyal demokrat eğilimin baskın olduğunu (Holtham ve Hughes, 1998: 166) belirtmiştik. 1945 Programı ile sosyalizm yeniden değerlendirilmeye başlanmıştır. İngiliz İşçi Partisi'nin önde gelen düşünürlerinden Anthony Crosland 1956 yılında *The Future of Socialism* (Sosyalizmin Geleceği) adlı kitabında Keynezyen ekonomik yönetimin başarılarının, sosyalistlerin kimseye zarar vermeden devrimi kazanabileceğini kanıtladığını belirtmiştir (Jones ve Kavanagh, 1995: 41). İşçi Partisi içindeki sosyalist gelenek ilkesel düzeyde, modern İşçi Partisi'nde de devam etmiştir. Örneğin, 1974 parti tüzüğünde, zenginlik ve güç dengesinin çalışanların lehine geri dönülemez biçimde değiştirildiğini belirten açık bir hüküm yer almıştır (Forman ve Boldwin, 1996:74). Ancak İşçi Partisi'nin eylemlerinde sosyalist eğilime her zaman bağlı kalmaması, idealist üyeler arasında hayal kırıklığı ve karşılıklı suçlama da meydana getirmiştir. Her seçim yenilgisinden sonra partinin solu tarafından sosyalist ideale ihanet edildiği vurgulanmıştır. Bu sendrom, 1979 yenilgisinden sonra nihai noktasına ulaşmış ve yenilginin ardından Parti belirgin bir şekilde sol kanada dönmüştür (Forman ve Boldwin, 1996:74, Holtham ve Hughes, 1998: 166). Parti yandaşlarının çoğu, partinin sol kanadının düzenlediği anayasal değişiklikler kampanyasına büyük destek vermiştir. Böylelikle, sol kanat 1981'de, parti tüzüğünde radikal değişiklikler yapabilmştir. Bu süreç içinde solun Parti içindeki konumu Michael Foot'un lider olarak seçilmesi ile daha güçlenmiştir. 1983 Genel seçimlerinde solun ağırlığı en son noktaya gelmiştir. 1983 Seçim Bildirgesi, İşçi Partisi'nin tarihindeki en sol bildirge olmuştur (Forman ve Boldwin, 1996:75). Bu dönem İşçi Partisi içinde tarihsel kırılma anının başladığı döneme işaret eder.

1983 bildirgesinin de etkisiyle, sol kanat programın zamana uyum sağlamadığı ve seçilmeyi engellediği konusunda parti içi tartışmalar başlamıştır. 1983'deki yenilginin ardından Michael Foot istifa etmiştir. Yeni lider Neil Kinnock ile partinin modernleşme süreci başlamış ve 1987 Seçim yenilgisinden sonra Kinnock, gelecek seçimlerde Muhafazakarları yenilgiye uğratabilmek için partinin iç yapısında ve politikalarında modernleşme çalışmalarına yönelmiştir. Kinnock'a göre, tek taraflı silahsızlanma, bankaların ulusallaşması gibi bazı popüler olmayan politikalarından vazgeçilmesi gerekiyordu. Bu reform hareketleri, medyanın ve reklam tekniklerinin kullanımı ile daha belirgin hale gelmiştir. Sözkonusu süreç, 1992 seçim yenilgisinin ardından John Smith ile devam etmiş, Parti tüzüğündeki eski Dördüncü Madde'nin kaldırılması ile sembolize edilen Tony Blair ile daha ileri boyuta ulaşmıştır (Forman ve Boldwin, 1996:75, Holtham ve Hughes, 1998: 167).

Refah devletinin çöküşü tüm dünyada sosyal demokrat harekette ve sol siyasette önemli değişmelere yol açmıştır. Ancak İngiltere'nin ait olduğu Anglo-sakson geleneği de göz önüne alındığında İngiliz İşçi Partisi'nde Blair ile simgelenen değişimler daha dikkat çekici olmuştur. Liberal kesim, sosyal

demokrasideki bu değişmeyi olumlu olarak karşılarken, geleneksel sol kesim sermayenin önünde hiçbir engelin kalmadığı, işçi sınıfının kazanımlarının elinden alındığı bir gerileme süreci olarak görmüştür. Toprak'a göre sermayenin işçi sınıfının kazanımlarına yönelik küresel saldırısı esas olarak 80'lerle başlamış ve 80'lerin sonunda Doğu Bloku'nun çöküş sürecine girmesiyle bu saldırı ivmelenmiştir. Devrim ve komünizm korkusundan önemli ölçüde sıyrılan burjuvazi, 90'lı yıllarda var gücüyle saldırmış ve bu saldırısını sosyal demokrasi aracılığıyla işçi sınıfına kabul ettirmeye çalışmıştır. Ama bu süreç kaçınılmaz olarak sosyal demokrasinin de efendilerine uyarlanmasını ve klasik çizgisini değiştirerek "refah devleti"ni tasfiyeyi kabullenmesini getirmiştir. En ileri ifadelerini Blair ('Üçüncü Yol') ve Schröder'de ('Yeni Merkez') bulan bu değişimler sonucunda artık bu partiler reformların bile savunucusu olmaktan çıkmaya başladılar (Toprak, 2008).

Liberal görüşe göre ise bu dönüşümlerin sebebi, günümüzde sanayi toplumunun değişmesi ve sanayi sonrası, enformasyon, post-modern toplum gibi pek çok isimle anılan yeni bir sürece girilmiş olmasıdır. Geleneksel olarak solun temelini oluşturan işçi sınıfı da şekil değiştirmiş, yeni çalışma biçimleri öne çıkmış, sendikalar ve örgütlü diğer büyük yapılar değer yitirmiştir. Dolayısıyla sosyal demokrat partilerin de değişen koşullara uyarlanması sorunu gündeme gelmiştir (Yılmaz, 2001: 69). Bunlar arasında en çarpıcı unsurlar, çelişkiyi artırmak yerine topluma çıkış yolu sunmak, işçi sınıfı ötesinde toplumun tümüne hitap etmek ve demokratikliğe önem vermek, temel amaç olarak insanı esas almak ve dayanışmayı artırmak yönündeki uygulamalar olmuştur (Yılmaz, 2001: 78). Benzer bir yaklaşımla yeni siyaset arayışlarının önde gelen ismi Anthony Giddens Üçüncü Yol teorisine ilişkin kitabında, "1970'li yılların sonlarına kadar endüstrileşmiş ülkelerde uygulamada olan refah devleti mutakabatının sona erdiği, Marksizmin itibarını yitirilmesi ve önemli toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişiklikler,...nasıl bir yol takip edilmesi gerektiği ve sosyal demokrasinin farklı bir siyasal felsefe olarak devam edip edemeyeceği"(Giddens, 2000:9) sorusunu sormuştur.

İngiltere'de İşçi Partisi açısından bu dönüşümün kilit noktasını Thatcherçi politikalar yönündeki tavır değişikliği oluşturmuştur. Nitekim 1987'de, parti serbest pazara daha olumlu bakan, kamu mülkiyeti konusunda daha esnek, kamusal mülkiyete dönmeyeceğini açıklayan bir tavır almıştır (Buttler ve Kavanagh, 1992: 43-44). Bu arada Thatcher'in sert politikaları da tepki görmeye başlamıştı. 1990 yılında Thatcher yerine John Major partinin başına getirilmiştir. Major, Thatcher'in sert politikalarını yumuşatarak toplumsal desteği tekrar kazanmak istemiştir (Yılmaz, 2001: 69). Bu ortamda İşçi Partisi bir yol ayrımına girmiştir. Ya İngiliz siyasal kültüründen de beslenerek, değişen sosyal ortama uyup kendisini değiştirecek ya da ilkelerine bağlı kalıp iktidardan uzak kalmayı tercih edecekti (Yılmaz, 2001: 72). Diğer bir deyişle yol ayrımını belirleyen yeni sağın hegemonyasına karşı koyup koymayacağıydı. Ancak İngiliz İşçi Partisi'nin bu konudaki tavrı netti. Blair 1998'de şu açıklamayı yaptı: "Eski sol bu değişime direndi. Yeni sağ bununla baş etmeyi arzulamadı. Biz toplumsal dayanışmayı ve refahı sağlamak amacıyla bu değişime ayak uydurmak zorundayız"(Guardian, 1998). Blair'in sözleri İşçi Partisi'ndeki değişimin habercisiydi. Bu noktada, 1997-2002 yıllarında iktidarda olan Fransız sosyalist başkan Lionel Jospin ile Tony Blair arasındaki farkı ortaya koymak İngiliz siyasal kültürünün uzlaşmacı tavrını yansıtmaları

açısından anlamlıdır. İşçi Partisi, demokratik sosyalist ya da sosyal demokrat doktrinlerinden vazgeçerek merkeze doğru hareket etmiştir. Ama Fransız sosyalistler daha farklı tepki göstermişlerdir. Onlar da uygulamada merkeze doğru yaklaşmışlar ama söylemde bunu reddetmişlerdir. En azından kendi aralarında daha keskin hiziplere bölünmüşlerdir. İngiliz İşçi Partililer ise daha çok uzlaşma içinde kalmışlardır (Roskin, 2009:162). İngiliz İşçi Partisi'nin, kuruluş sürecinde de farklı görüşleri birarada toplayan ve bir potada eriten bir yapılanmaya sahip olduğundan söz etmiştik. İngiliz ekonomik yapısı ve siyasal geleneği, uzlaşmacı tavrından ödün verecek denli radikalleşmeye izin vermemiştir.

3.3. Tony Blair ve İşçi Partisi

Tony Blair döneminin analizinde, İşçi Partisi'nin 2 Mayıs 1997'de, Muhafazakar Parti'nin 18 yıllık iktidarından ayrılmasına yol açan zaferi başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu çerçevede 2 Mayıs "seçmenlerin oylarını ne için kullandıklarından çok; neye karşı kullandıklarını söylemenin daha kolay" (Holtham ve Hughes, 1998: 165) olduğu bir seçim olmuştur. İşçi Partisi'ne oy veren seçmenler, Başbakan olarak Tony Blair'i ve yönetimde yeni yüzleri görmek istemişlerdir. Çoğu taraf değiştirmek ya da daha adaletli toplum için oy vermişlerdir. İşçi Partisi'ne oy vermelerinin öncelikli sebebi, daha yüksek kamu harcaması ya da daha yüksek vergilendirmeyi içeren geleneksel parti programını benimsemeleri değildir (Holtham ve Hughes, 1998: 166). Diğer bir deyişle, oy kullanırken ideolojik kaygılar ya da sosyalist ilkeler ön planda olmamıştır. Yeni İşçiler, ılımlı merkez solda yer alan bir parti olarak kendilerini değiştirmişler ve muhafazakar oylar için de çekici hale gelmişlerdir. Güney İngiltere, orta sınıf vatandaşlar, Kuzey İngiltere, İskoçlar, Galliler ve Londralılar'dan, sendikacılar, kentli işçi sınıfı ve üniversite mezunu kamu sektörü uzmanlarına dek uzanan geniş bir yelpazeden oy alabilmişlerdir. Çünkü İşçi Partisi, kendisini hükümetin doğal bir partisi olarak ve Britanya'nın çoğunun temsilcisi olarak pazarlamıştır (Beech, 2009:528).

Avrupa yeni sağının vitrini haline gelen İngiltere'de, İşçi Partisi'nin iktidara gelmesinin, ideolojisi ile bağlantılı olmadığı açıktır. Bununla birlikte, Jessop'e göre, İşçi Partisi'ne verilen destek içinde neoliberalizmin törpülenebileceği beklentisini de (Jessop, 2000:1) yadsımamak gerekir. Tony Blair, belirtildiği gibi, Parti tüzüğündeki eski Dördüncü maddeyi kaldırmıştır. Bu madde, el emeği ve düşünsel emeği ile çalışan işçiler için üretim araçlarının ortak mülkiyetini, ürünlerin dağıtım ve bölüşümünün en adil biçimde yapılmasını garanti ediyordu. İşçi Partisi'nin her üyesi inansa da inanmasa da eski Dördüncü Madde'yi çok iyi biliyordu. Dördüncü Madde'nin yeniden şekillenmesi dönüşümü temsil etmesi bakımından büyük ölçüde semboliktir. Ancak Blair için önemliydi (Holtham ve Hughes, 1998: 166). Bu uygulama pek çok konuda çok ılımlı ve faydacı olarak görülmesine neden olmuştur (Forman ve Baldwin, 1996:76). Hatta, Yeni İşçilerin Thatcher yıllarında değişiklik yapmaları beklenirken pek çok yönden neoliberal dönüşümde daha ileri adım attıkları da izlenmiştir (Jessop, 2000:1). Bununla birlikte Blair bu eleştirilere, Parti'nin yeniden tanımlanmasının geleneksel sosyal adaletle bağlılık politikasının değiştirileceği anlamına gelmeyeceği şeklinde cevap vermiştir. Yalnızca, İngiltere'de ve dünya çapındaki yeni ekonomik ve siyasal gerçeklerle

geleneksel politikaların dengeleneceğini savunarak (Forman ve Baldwin, 1996:76) sosyal demokrasinin yeni koşullara göre yorumlandığını ima etmiştir. Bu düşünce, aslında İngiliz siyasal kültürünün ve İngiliz İşçi Partisinin uzlaşmacı geleneği kadar sosyal demokrasi düşüncesinin kendi içindeki tartışmaları ile de ilintilendirilebilir. Dördüncü Madde'nin kaldırılmasına ilişkin eleştirilere, sosyal demokrasiyi, kapitalizme karşı bir anlayış olarak değil de, kapitalizmin eşitsizlik ve adaletsizliklerini gideren bir anlayış olarak değerlendirenler tepki göstermişlerdir. Buna göre, Tony Blair'in İşçi Partisi tüzüğünden çıkardığı 4. Madde'nin kaldırılmasına ilişkin ilk teklif, 1956 yılında, o zamanın parti lideri Hugh Gaitskel tarafından verilmiş, kabul edilmemiştir. Diğer bir deyişle, İşçi Partisi içinde dahi tartışmalı olan millileştirme politikası ve parti yönetimlerinin 1950 sonrasında göz ardı ettiği bir madde olan Dördüncü Maddeyi, sosyal demokrasinin tanımlayıcı bir ögesi olarak almanın doğru bir yaklaşım olmadığı ileri sürülmüştür (Kamalak, 2013: 35)

Ancak, Dördüncü Madde'nin kaldırılması simgesel de olsa, Tony Blair, genel anlamda geçmişle radikal bir kopuşu temsil etmiştir. Blair'den önce sosyal demokrasi ve sosyalizmin retoriği işçi liderlerinin dilinde tökezlemeye başlamıştır. Blair ise, bu terimlerin hiçbirini kullanmamıştır. Partiyi "Yeni İşçi" Partisi olarak tanımlamıştır. Partinin adını değiştirmemiş ancak uygulamada partinin adı Yeni İşçi Partisi haline gelmiştir. Blair ise eleştirilerini, Eski İşçi Partisi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Yeni işçilere sol kanattan gelen eleştiriler, muhafazakarlardan ayırt edici özellikleri kalmadığı ve seçim kazanma stratejisinden öteye gitmedikleri yönündedir. Yeni işçilerin amaçlarının genel seçimleri kazanmak olduğu ve stratejilerinin ve politikalarının tüm unsurlarını bu amacın şekillendirdiği çok açıktır. Fakat Blair, sosyal düzen açısından 1980'lerin bencilliğini ve ahlak dışı bireyciliğini reddederek ve topluma ahlaki bir vizyon sağlamaya çalışarak muhafazakarlardan farkını ortaya koymaya çabalamıştır. Çünkü Blair'in amacı, İşçi Partisi'ni başarılı iş çevresi yanında sosyal açıdan dezavantajlı olan gruplara da çekici hale getirmektir (Holtham ve Hughes, 1998: 166).

Tony Blair, Gordon Brown ve onların çevresinde örgütlenenler için esin kaynağı, Avrupa'dan çok Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında İşçi Partisi'ndeki pek çok insan, Avrupa özellikle Almanya'daki sosyal demokrat modelle ilgilenmiştir. Refah bir ekonomi ve sosyal olarak birbirine bağlı bir toplumla seçim zaferini eşdeğer görmüşlerdir. Almanya'daki seçim başarısızlığı ve düşük gelişme hızı ve artan işsizlik Avrupa modelinin çekiciliğini zedelemiştir (Holtham ve Hughes, 1998: 167). İngiliz İşçi Partisi'ne Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen etkinin iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi pratiktir ve köklerini Amerikalı Demokratların seçim zaferinde bulmaktadır. Partideki danışmanların bir kısmı, Clinton'un seçim kampanyalarını inceleyerek medyanın yönetimi ve baskı gruplarının kullanımı hakkında İngiltere'de uygulayacakları yararlı dersler edinmişlerdir. İkinci boyutu ise entelektüeldir. Parti ileri gelenlerinden çoğu doktora çalışmalarını, Amerikan üniversitelerinde yapmışlardı. Clinton döneminde bir süre Çalışma Bakanlığı yapmış olan Robert Reich'in çalışmalarından oldukça etkilenmişlerdir. Reich'in temel argümanı, modern küresel ekonomik sermaye ve yatırımın coğrafi ve siyasal sınırlara bağlı kalmadan kolaylıkla hareket edebilmesidir. Bir ülke için spesifik olan kaynak, yalnızca o ülkenin insanlarıdır. Küreselleşmeye direnmek mümkün olmadığına göre mantıklı tek ekonomik

politika, işgücünün eğitim ve gelişimine yatırım yapmaktır (Holtham ve Hughes, 1998: 167). Bu ortam içinde, 'tarihin sonunu' alkışlayan muhafazakar yorumcular eşliğinde sosyal demokrasi yeniden tanımlanma eğilimine girmiştir. Serbest piyasa ilkelerinin zaferi, modern dünyanın temel ve kaçınılmaz kurumları olarak görülmüştür. Bazıları, bu değişimlerle birlikte sosyal demokrasinin yalnızca, geçmiş zaman içinde konuşulabileceğinden söz etmişlerdir. Diğer bir deyişle sosyal demokrasi, görelî olarak ulusal ekonomilerin korunduğu, merkez sol hükümetlerin tam istihdamı, refah koşullarını ve sanayinin geniş çaplı düzenlenmesini ele aldığı tarihin belirli bir aşaması olarak kalmıştır (Gamble ve Wright, 1999:1).

'Yeni İşçi'lerin entelektüel çerçevesi, sosyalizmin tamamen atıldığı ve aynı zamanda sosyal demokrasinin de eski günlerde kaldığı bir yapıya oturmuştur. Londra'daki akademik seminerlerde artık sosyal demokrasinin çağdaş anlamı değil, 'yeni politika' anlayışı tartışılmıştır. Bu araştırmalar, üçüncü yol, sol ve sağın ötesinde temaları üzerinde yürütülmüştür. Sosyolog Anthony Giddens, siyaset teorisyeni John Gray gibi akademik yorumcular da tartışmanın bu iklimine katılmışlardır. Blair, bu çerçevede kendini radikal merkez olarak tanımlamıştır (Holtham ve Hughes 1998: 169). Üçüncü Yol kurgusunun özünün ne denli sosyal demokrasi ağırlıklı olduğu da ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü, aslında adları farklı olsa da program itibarıyla ABD'de bir cumhuriyetçi başkan olan Reagan ve İngiltere'nin muhafazakar başbakanı Thatcher, Tony Blair politikalarını öncelemişlerdir. Bu bağlamda, küresel politikanın kendi ideolojik özü dışındaki tüm ideolojileri reddederek gereksiz ilan etmesi ve böylece sağ ile sol arasında bir ayrımın kalmadığını öne sürmesinin ardından, Anglo-Sakson kamu yönetimi bu yönde evrilmiş görünmektedir (Günaydın, 2001:5).

3.4. Blair ve Sonrası

İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidarını sürdürdüğü 2005 yılında yapılan genel seçimlerde İşçi Partisi oy kaybına uğramakla birlikte lider parti olmaya devam etmiştir. Seçimden sonra artık Blair'in liderliği tartışma konusu olmuştur. Sebebi Irak Savaşı'nda İngiltere'nin ABD'den sonra en önemli aktör olmasıydı. 2005 genel seçimi sonuçlarına ise savaş karşıtı tepki kısmen yansımıştır. Savaş karşıtı olsa bile, İşçi Partisi'nin ekonomik ve sosyal alanda başarılı olduğunu savunarak Blair'in yıprandığını ve liderliği Brown'a bırakacağını ileri süren ve Parti'yi destekleyen bir grup da vardı. Asıl sorun, İngiltere'nin ekonomideki başarısını, savaş politikasından ayrı görmesinde yatmaktaydı (Mert, 2005). Düşüş eğiliminin de bir sonucu olarak ve beklentilere uygun bir şekilde 1997-2007 yılları arasında Blair'in başbakanlığı sırasında maliye bakanı olarak görev yapan Gordon Brown 27 Haziran 2007'de Tony Blair'in yerine geçerek İngiltere Başbakanı olmuştur. Brown, bir başbakan olarak görevinin, kendisinin ve İşçi Partisi'nin iktidarını korumak olduğunu düşünmüştür. 80'ler ve 90'larda Blair ile birlikte İşçi Partisi'nin değişiminde güçlü bir ittifak oluşturmuşlar ancak iktidara geldikten sonra zaman zaman çalkantılı ilişkileri olmuştur (Chambers, 2008: 8). Brown, söylemsel düzeyde ve uygulanan politikalar açısından Blair'in devamı niteliğindedir.

Brown'un ekonomi politikaları küreselleşme söylemine denk düşmüştür. Brown ekonomide istikrarsızlığın ortadan kaldırılması, toplumların yüksek

riskten korunması gerektiğini belirterek ülkelerini bankaları daha yükümlü kılabilmek ve güçlendirmek için mali işlerde vergilendirme yapmaya çağırıştır. Dünyadaki bankaların yeni toplumsal sözleşmeler yapması gerektiğini de söyleyen Brown'un, "Finans kuruluşlarının küresel sorumluluklarını topluma yansıtması için, daha iyi bir ekonomik ve sosyal sözleşmeye ihtiyacımız olup olmadığını tartışmamız gerektiğine inanıyorum" sözleri düşüncelerinin küreselleşme olgusu için de şekillendiğini net olarak ortaya koymaktadır. Brown ayrıca, küresel ekonomik krizden çıkmak için "küresel bir yaklaşıma" ihtiyaç olduğunu kabul etmektedir. (www.cnnturk.com-07.11.2009)

Yeni İşçiler uzun süre yönetimde kalmasına rağmen İşçi Partisi'nin ideolojik temelini ve siyasal bilincini güçlendirememişlerdir. Genç İşçi Partisi destekçileri sosyal demokratik vizyonun iyi toplum anlayışından habersizdirler. Bu durum, İşçi Partisi üyelerinin, merkez soldaki aktivistlerin ya da sosyal demokratik düşünce kuruluşlarının neye inandıklarına dair açık fikirlerinin olmamasından çok; İşçi Partisi liderliğinin sosyal demokratik vizyonu yeteri kadar benimsememesi, gelecek nesili eğitecek ve motive edecek ilham verici bir hitabet gösterememesine bağlıdır. Özetle, İngiltere'de sosyal demokrasi için yeni bir vizyon yoktur (Beech, 2009:526).

İşçi Partisi'nin 2010 yılında iktidarı Muhafazakar Parti'ye kaptırmakla birlikte, bundan sonra var olma ve varlığını sürdürme stratejisinde kayda değer bir değişim olacağı beklentisi bulunmamaktadır. Neoliberalizm ve küreselleşme Parti'nin temel paradigmasını oluşturmaktadır. Eski İşçilerden tamamen farklı olduklarını vurgulamak için kendilerini Yeni İşçiler olarak adlandırmışlardır. Ancak bu adlandırmanın yeni sağ ile bir yakınlaşma olmadığını ve sosyalist ya da sosyal demokrat ilkelerden keskin bir dönüşüm yapılmadığını ilan eden Üçüncü Yol gibi arayışlara kapı açmışlardır.

SONUÇ

Sol düşünce çizgisinde ve sosyal demokrasideki değişimler, Batı dünyasında, benzer tartışmalara ve benzer sonuçlara yol açmıştır. Özellikle, II. Dünya Savaşı'ndan başlayıp günümüze kadar devam eden süreçte, ekonomik ve toplumsal değişimlerin yarattığı farklı siyasal akımlar, söz konusu değişimlerin ne yöne doğru gittiği, uygulamaların nasıl olması gerektiği konusunda pek çok görüş ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerden bir kısmı Savaş sonrasında başlayıp küreselleşme hareketi ile devam eden bu değişim sürecinde sol düşüncenin ve sosyal demokrasinin kendini şartlara uyarlamasının bir zorunluluk olduğunu savunup merkeze kayarken, bir kısmı da böyle bir uyarılmanın söylemin kendisine zarar vereceğini ve sosyal demokrasi kavramının içeriğini boşaltarak, sol politikaların sağ kanada kayacağını ileri sürmüştür. Birinci görüş, toplumsal temelin değişiminin uygulanan politikaları da etkilemesini doğal karşılamıştır. Sol partilerin tabana yayılması dolayısıyla karar alma sürecinin yaygınlaştırılmasını savunmuştur.

Aktif siyaset sürecindeki sol ya da sosyal demokrat hareketler ekonomik ve toplumsal değişimlerden belli ölçülerde etkilenerek merkeze kayma eğilimi göstermiştir. İngiliz İşçi Partisi, refah devleti döneminde uzlaşmacılığı benimseyerek tabanını genişletmeyi tercih etmiştir. Refah devletinin krizi ile birlikte bir süre sol kanadın ağırlığı parti içinde hissedilmiştir. Seçimlerde zafer sağlanamayınca bu kez yeniden toplumsal tabanını genişletme ve dolayısıyla dönemin hegemonik söylemi olan yeni sağ söylemle eklemlenme yoluna gitmiştir. Doğu Blokunun yıkılması süreci ile birlikte yeni sağ söylem yerini küreselleşmeye bırakmış ve neoliberal hegemonya tartışmasız üstünlüğünü ilan etmiştir. Bu durumdan yalnızca İngiliz İşçi Partisi değil, tüm sosyal demokrat partiler etkilenmiştir. Diğer ülkelerden özellikle Kara Avrupası ülkelerinden farklı olarak, İngiltere'de değişim toplumda olumsuz tepkilere yol açmayarak sistemle uyum sağlamış ve toplumun beklentilerine cevap vermiştir. Diğer bir deyişle, 80 sonrası kapitalist ekonomik düzen tüm dünyada olduğu gibi İngiltere'de de sol hareketi etkilemiş ancak bu süreç daha sancısız geçerek İşçi Partisi'nin zaferi ile noktalanmıştır. Sebebi de İngiliz siyasal kültür ve geleneğinin düzen yanlısı öğelerinin güçlü olmasıdır. Yoksa sol ile sağdaki ayrımın anlamının kalmadığı, dünyadaki dönüşüm sürecinin farklı kavramsallaştırmalar altında açıklanabileceği geçerli kabul edilen görüşler arasındadır. İngiliz İşçi Partisi'nin teorik olarak atıfta bulunduğu Üçüncü Yol söylemi de bu çabanın bir sonucudur.

Bu görüşler çerçevesinde, sol kanadı temsil eden İngiliz İşçi Partisi'nin ideolojik dönüşümü ve siyasal uygulamaları değerlendirilmiştir. İngiliz İşçi Partisi 1945 seçimleri ile birlikte kitle partisi olma özelliğini kazanarak, genel yapıdaki değişimlere ayak uydurmayı tercih etmiştir. 70'lerde, Parti'nin sol kanattaki ağırlığının hissedilmesi ile birlikte, değişen şartlara uyum sağlayamadığı yönünde tepkilerle karşılaşmıştır. 1983 seçimlerinin kaybedilmesi ile birlikte bu eleştiriler şiddetlenmiştir. Böylece İngiliz İşçi Partisi'nde Kinnock'la başlayan dönüşüm süreci Blair ile son haline gelmiştir. Blair, pek çok konuda muhafazakarlardan bile sağda kabul edilen uygulamalara başvurmuştur. Bu dönüşüm politikaları, 1997'de 18 yıl sonra İşçi Partisi'nin tekrar iktidara gelmesini sağlayarak siyaset sürecinde uygulanmıştır.

Sosyal demokrasiyi, refah devletinin çözümesinin ardından girdiği krizden kurtaran merkeze kayan politika ve uygulamaların tipik örneği İngiliz İşçi Partisi olmuştur. Böylelikle, aslında yeni sağın hegemonyasının gücü de ortaya çıkmıştır. Fransa ve Almanya'da da sosyal demokrat partiler merkeze kayan değişiklikler içine girmekle birlikte giderek başarısız ya da daha az başarılı olurken, İngiltere'de İngiliz İşçi Partisi iktidardaki varlığını daha uzun süre koruyabilmiştir. Bu noktada, İngiliz siyasal kültürünün ve tarihinin özgünlüğü devreye girmektedir.

Bütün bu ideolojik değişim/dönüşümler, siyasal düşünce ve kamu politikaları alanında önemli tartışma zemini yaratmıştır. Sağ ve sol sorgulanmaya başlamış, siyasetin ekonomik kavramlarla ilişkisi zayıflamış, dolayısıyla siyasal süreçte toplumsal alana yapılan vurgu artmıştır. Ekonomik, toplumsal, siyasal, ideolojik pek çok alanda krizlerin yaşanıp tekrar sorgulandığı, belirsizlik, muğlaklık kavramlarının baş tacı edildiği bir süreç içinde İngiliz İşçi Partisi'nin bundan sonraki seyri ve yeniden iktidar olup olamayacağı tarihsel sürece ve büyük ölçüde de sosyal demokrasi ya da solla kurduğu bağın yoğunluğu ve niteliğine bağlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- BEECH, M., 2009. "No new vision: The Gradual Death of British Social Democracy", *The Political Quarterly*, vol.80, no. 4, 2009, ss.526-532.
- BEHRENS, R., 1989. "The Centre: Social Democracy and Liberalism", L. Tivey ve A. Wright (der), *Party Ideology in Britain*, Kent: Routledge, 74-101.
- BERNSTEIN, E., 1993. *The Preconditions of Socialism*, (çev. Henry Tudor), Cambridge ve Melbourne:Cambridge University Press
- BUTTLER, D. ve KAVANAGH, D., 1992. *The British General Election of 1992*, London.
- CALLAGHAN, J., 1989. "The Left: The Ideology of the Labour Party", L. Tivey ve A. Wright (der), *Party Ideology in Britain*, Kent: Routledge, 23-48.
- COXALL, W.N., 1981. *Political Realities*, Hong Kong: Longman.
- CHAMBERS, G., 2008. "Gordon Brown'un Ekonomi Politikalarına Bakış", *Gündem*, 8-16.
- ÇAM, E., 1987. *Devlet Sistemleri*, İstanbul, Der Yayınları.
- DIAMOND, P., 2011. "İktidardan Düşmüş Yeni İşçi Partisi", *Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği*, çev. Aydın Cıngı ve Ergun Aydınoglu, İstanbul, Friedrich-Ebert-Stiftung Deneği Türkiye Temsilciliği, ss. 70-81.
- EROĞUL, C., 1993. *Anatüzeeye Giriş*, Ankara, İmaj Yayıncılık.
- EROĞUL, C., 1996. *Çağdaş Devlet Düzenleri*, Ankara, İmaj Yayıncılık.
- FEJTO, F., 1989. *Her Şeye Rağmen Sosyal Demokrasi*, Ankara, Verso.
- FORMAN, F.N., ve BALDWIN, D.J., 1996. *Mastering British Politics*, London, Macmillan.
- GAMBLE, A., 1984. *Britain In Decline*, Hong Kong: Macmillian.
- GAMBLE, A. ve WRIGHT T., 1999. "Introduction: The New Social Democracy", *The New Social Democracy*, Oxford, Blackwell, ss. 1-9.
- GIDDENS, A., 2000. *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilimi*, İstanbul, Birey Yayıncılık.
- GÜNAYDIN, G., 2001. " İngiltere Sol'unda Yeni Açılımlar-Will Hutton'un 'Revive A Public Realm' Makalesi Üzerine-", *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*,Yıl:2, Sayı:7/8, ss. 3-5.
- GUARDIAN, 1998. 7 Şubat 1998'den akt. Günaydın, Gökhan," İngiltere Sol'unda Yeni Açılımlar-Will Hutton'un 'Revive A Public Realm' Makalesi Üzerine-", *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*,Yıl:2, Sayı:7/8, 2001, s.3.
- GÜRBÜZ, Y., 1987. *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler*, İstanbul, Beta Yayınları.
- HARVEY, D., 1999. *Postmodernliğin Durumu*, (Çev. Sungur Savran), İstanbul, Metis Yayınları.
- HOLTHAM, G. ve HUGHES, R., 1998. "The State of Social Democracy in Britain", R. Cuperus ve J. Kandel (der), *European Social Democracy: Transformation in Progress*, Amsterdam: Bevrjiding.
- JESSOP, B., 2000. "From Thatcherism to New Labour: Neo-Liberalism, Workfarism and Labour Market Regulation", *On-Line Papers*, Department of Sociology, Lancaster University, (<http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/soc131rjppj.pdf>) (12.12.2009).
- JONES, B. ve KAVANAGH D., 1995. *British Politics Today*, Manchester, Bell and Bain.

- KAMALAK, İ., 2004. "Sosyal Demokrasi Revizyonist Bir İdeoloji Değildir", *Açılım Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, (<http://www.sodem.metu.edu.tr/9.html>) (23.11.2009).
- KAMALAK, İ., 2013. "Sosyal Demokrasi'ye Giriş", *Sosyal Demokrasi Notları*, İstanbul, Kalkedon Yayıncılık.
- KAVANAGH D.ve JONES B., 1991. "Political Parties", B. Jones vd. (der), *Politics UK*, Cambridge, Cambridge University Press.
- KYMLICKA, W., 2006. *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, (çev: Ebru Kılıç), 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları.
- MERT, N., 2005. "İngiltere'de Sol'un Seçimi", *Radikal Gazetesi*, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=152450> (12.05.2005)
- OKYAVUZ, M., ve KAMALAK, İ., 2004. "Sosyal Demokrasi Revizyonist mi", *Radikal Gazetesi*, (http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=356) (20.12.2005)
- ÖZKAZANÇ, A., 1997. "Refah Devletinden Yeni Sağa: Siyasi İktidar Tarzında Dönüşümler", *Mürekkep*, Sayı:7, ss. 21-29.
- ÖZDEMİR, V., 2006. "Sosyal Demokrasinin Geleceği", *Açılım Dergisi*, Yıl:2 Sayı:3, (<http://www.sodem.metu.edu.tr/3-41.html>) (25.11.2009)
- PLANT, R., 1988. "Ideology", H. Drucker vd. (der), *Developments in British Politics*, London, Macmillan, 8-33.
- PUNNETT, M., 1985. *British Government and Politics*, Cambridge, Gower.
- SKED A. ve COOK C., 1993. *Post- War Britain: A Political History*, England, Penguin.
- ROSKIN, M.G., 2009. *Çağdaş Devlet Sistemleri*, (Çev. Bahattin Seçilmişoğlu), Ankara, Adres Yayınları.
- TOPRAK, L. 2008. "CHP ve Sosyalist Enternasyonal Parodisi", No:41, (http://www.marksist.com/levant_toprak/chp_ve_sosyalist_enternasyona_l_parodisi.htm) (20.06.2009).
- TUNAYA, T. Z., 1975. *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, İstanbul.
- WILDING, P., 1994. "The Debate about Welfare State", B. Jones (der), *Political Issues in Britain Today*, Glasgow, Bell and Bain, 109-121.
- WHITE, S.K., 1994. *Modernity and Political Thought*, London, Sage Publications.
- YILMAZ, A., 2001. *Çağdaş Siyasal Akımlar: Modern Demokraside Yeni Arayışlar*, Ankara, Vadi Yayınları.

İnternet kaynakları

- (<http://www.cnnturk.com/2009/ekonomi/dunya/11/07/brown.krizden.cikabilmek.icin/550787.0/>, 25.12.2009)
- (<http://www.milliyet.com.tr/Dunya/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&KategoriID=2&ArticleID=1104427&Date=09.06.2009&b=Isci%20Partisi%20hezimete%20ugradi&ver=20>, 23.12.2009)